

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Максим КОРНІЄНКО

« 09 » 02 2024 р.

ВИСНОВОК

**Одеського державного університету внутрішніх справ щодо дисертації
Стоянова Костянтина Степановича на тему: «Захисник та представник як
учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні», поданої
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України № 10/1 від 26 січня 2024 року щодо проведення публічної презентації та обговорення наукових результатів дисертації аспіранта Одеського державного університету внутрішніх справ **Стоянова Костянтина Степановича** на тему: **«Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні»**

ГОЛОВУЮЧА: доктор юридичних наук, професор Тетерятник Ганна Костянтинівна.

ПРИСУТНІ:

Корнієнко М.В., доктор юридичних наук, професор;
Тарасенко В.Є., доктор юридичних наук, професор;
Смоков С.М., кандидат юридичних наук, професор;
Лісніченко Д.В., кандидат юридичних наук, доцент;
Мудрецька Г.В., кандидат юридичних наук, доцент;
Марченко О.А., кандидат юридичних наук;
Теслюк І.О., кандидат юридичних наук, доцент;
Домброван Н.В., кандидат юридичних наук;
Медведенко Н.В., кандидат юридичних наук;

З присутніх - 3 доктора наук та 4 кандидатів наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення наукового дослідження аспіранта Одеського державного університету внутрішніх справ **Стоянова Костянтина Степановича** на тему: «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Робота виконана в Одеському державному університеті внутрішніх справ.

Науковий керівник: Крикун В.В., доктор юридичних наук, професор, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ.

Стоянов Костянтин Степанович, Стоянов Костянтин Степанович родився 24.04.1976 року у м. Одесі.

В 1993 році закінчив навчання у школі-інтернаті №1 у м. Одесі (м. Одеса, пл. Молоді,17).

Починаючи з вересня 1993 року навчався у Одеському державному університеті ім. І.І. Мечникова на історичному факультеті і у 1998 році закінчив навчання на історичному факультеті здобувши вищу освіту за спеціальністю «Історія» та здобув кваліфікацію історика, викладача історії.

Крім того, теж з вересня 1993 року включно по лютий-березень 2000 року працював у школі-інтернаті №1 на посаді педагога організатора.

У 1994 році навчаючись на історичному факультеті, паралельно, поступив на заочне відділення юридичного факультету ОДУ ім. І.І. Мечникова і продовжив навчання одночасно на двох факультетах університету і під час створення Одеської державної національної юридичної академії в порядку переведення, продовжив навчання у перейшов ОДНЮА.

В 1998 році, після завершення навчання на історичному факультеті і здобуття вищої освіти, перейшов з заочної форми навчання у ОДНЮА на денну, закінчивши навчання у 2000 році, і здобувши вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» та здобув кваліфікацію юриста.

29.03.2000 року прокурором Одеської області призначений на посаду слідчого прокуратури Центрального району м. Одеси.

29.09.2008 року був звільнений з органів прокуратури наказом Генерального прокурора України.

В період часу з 29.09.2008 по 09.08.2011 року тобто до моменту поновлення на роботі в органах прокуратури протягом часу з 21.06.2010 по 20.04.2011 працював у юридичному департаменту Одеської міської ради. Крім того, в липні 2011 року, пройшовши курси підвищення кваліфікації і здавши кваліфікаційні іспити - отримав свідоцтво адвоката колегії адвокатів Одеської області .

09.08.2011 за рішенням суду, поновлений на роботі у органах прокуратури - працював у органах прокуратури Одеської області до січня 2016 року. Остання посада - слідчий в особливо важливих справах другого слідчого відділу слідчого управління прокуратури Одеської області.

В період з 1 лютого 2016 року по квітень 2021 року працював у компанії ТОВ Луї Дрейфус Компані України (зерно–трейдер) - здійснював адвокатську діяльність.

07.04.2021 повернувся до органів прокуратури – призначений на посаду Заступника начальника управління нагляду за додержанням законів Національною поліцією України та органами, які ведуть боротьбу з організованою та транснаціональною злочинністю прокуратури міста Києва.

В період часу з 11.04.2022 і по теперішній час, після звільнення з прокуратури Києва за власним бажанням, продовжив працювати у компанії ТОВ Луї Дрейфус Компані України (зерно–трейдер) та здійснювати адвокатську діяльність.

З 01.09.2022 року наказом ОДУВС № 243о/с від 31.08.2022 зарахований до докторантури та аспірантури Одеського державного університету внутрішніх справ.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ 29 вересня 2022 року, протокол № 1, уточнена 26 вересня 2023 року, протокол № 2.

Освітньо-наукову програму підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» завершив 17.01.2024 року.

Здобувач має 10 наукових публікацій за темою дисертації, серед яких 5 наукових статей, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом МОН України, 4 тези доповідей на науково-практичних конференціях, з яких 2 – міжнародних, 1 теза доповіді круглого столу.

СЛУХАЛИ:

Доповідь аспіранта Стоянова К.С. на тему: «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні». Здобувач ознайомив присутніх зі структурою дисертації, обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, яка зумовлена тим, що з дня прийняття у 2012 році за період його чинності КПК України змінювався більше, ніж 120-ю законами, ці зміни торкнулися більшості його положень. При цьому інститути захисту та представництва змінювалися більше, ніж 10-ю законами (на 10 січня 2024 року), що свідчить про активний розвиток цих інститутів, їх важливість в кримінальному процесуальному праві. Процес удосконалення триває надалі, оскільки залишаються окремі напрями вказаної процесуальної діяльності, що потребують подальшого унормування. Одним із невирішених питань у КПК України є необхідність вдосконалення процесуальних можливостей для надання професійної правничої допомоги.

Саме відсутність належних процесуальних можливостей для надання професійної правничої допомоги потерпілому, у тому числі неповнолітньому потерпілому, заявнику, свідку під час кримінального провадження у рамках чинного КПК України та необхідністю втілення пропозицій обґрунтовується

своєчасність, актуальність, а також наукове та практичне значення дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дослідження також пояснюється і тим, що в теперішній час стан протидії злочинності в Україні недостатній, що в свою чергу негативно впливає на розбудову демократичної, правової держави. Вдосконалення інститутів захисту та представництва у кримінальному провадженні надасть більші можливості для виконання завдань кримінального провадження, особливо в період триваючої широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України.

У зв'язку з цим постає досить важливе питання доступності та якості надання професійної правничої допомоги учасникам кримінального провадження, надання учасникам кримінального провадження додаткових прав та можливостей обрання захисників та представників не тільки серед адвокатів, але й серед інших фахівців у галузі права.

Здобувач звернув увагу на те, що у контексті наукової новизни наукового дослідження у дисертації вперше:

- запропоновано з метою покращання процесуального статусу потерпілого зобов'язати дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд оцінити наявність обставин, які дають підстави вважати, що потерпіла фізична особа потребує особливого ставлення та захисту у кримінальному провадженні, у тому числі неповнолітнього потерпілого;

- запропоновано визначення випадків обов'язкової участі представника потерпілого та порядок забезпечення участі вказаного представника дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом;

- доведено необхідність визначення повноважень представника заявника, його процесуальні права як учасника кримінального провадження.

- розроблені нормативні положення щодо внесення до КПК змін та доповнень для вдосконалення інститутів захисту та представництва у кримінальному процесі, у тому числі доповнення КПК України новою статтею, а саме ст. 63-1 «Представник заявника».

удосконалено:

- зміст засади кримінального провадження, яку пропонується визначити у ст. 20 КПК, як засаду забезпечення права на отримання професійної правничої допомоги та права на захист, у тому числі за рахунок держави;

- зміст діяльності захисника в частині використання всіх законних засоби та способи захисту, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів затриманого, підозрюваного, обвинуваченого, для чого запропоновано викласти ч. 1 ст. 47 КПК України у новій редакції;

- процесуальні повноваження захисника щодо можливості клопотати про відкладення проведення процесуальних дій за участю особи, яку він захищає та захисника, на строк до трьох діб, з метою ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

дістало подальшого розвитку:

- права потерпілого на обов'язкову участь представника безоплатно за рахунок держави у визначених випадках;

- визначення поняття захисника у кримінальному провадженні.
- права затриманого щодо його забезпечення правничою допомогою та захистом, для чого запропоновано викласти ст. 20 КПК у відповідності до положень ст. 29 Конституції України;
- регламентація прав свідка та його захисника при наданні правничої допомоги під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій, у разі якщо з характеру і змісту питань випливає, що свідок має допитуватися як підозрюваний.

По закінченні доповіді дисертанта, присутніми було поставлено ряд запитань.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: Шановний Костянтин Степановичу! Визначення підозрюваного є не тільки у КПК, а й ЄСПЛ, зазначено, що людина є фактично підозрюваною з моменту фактичного її затримання. Тому, звичайно у Вас може бути авторська позиція, але вона повинна бути дотичною з доктриною кримінального процесу й з законодавством. Тому ми б радили Вам переглянути ці пропозиції. І так має місце підозрюваний, якщо є затриманий. Затриманий за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. А Ви пропонуєте надавати захист підозрюваному та затриманому.

СТОЯНОВ К.С.: Дякую за поставлене питання. Обґрунтовується тим, що процесуальне поняття підозрюваного не відображає всіх випадків, у тому числі коли особа фактично позбавляється свободи пересування та вимушена залишатися біля працівника поліції (особи, уповноваженої на здійснення затримання) за вимогою останнього.

На практиці працівник поліції обмежує свободу пересування своєю вказівкою особі та зазначає, що особі потрібно прибути до відділу поліції (як правило разом з працівником поліції) «для певного з'ясування певних питань». Повідомляється, що як тільки це з'ясують обставини, особа буде відпущена. На питання, «чи є особа затриманою, чи її підозрюють у чомусь?», поліція відповідає, що він не є затриманим та його ні в чому не підозрюють. По факту працівники поліції можуть мати обґрунтоване з їх точки зору припущення про причетність певної особи до вчинення кримінального правопорушення чи впевненість, що ця особа знає інформацію про причетність інших осіб до вчинення кримінального правопорушення. З цією особою працюють працівники поліції з різною мірою інтенсивності психологічного впливу для «розкриття злочину». В цей період особа може зізнатися у вчиненні кримінального правопорушення та надати «зізнавальні» свідчення чи вказати важливі відомості щодо причетності інших осіб. Після «закріплення» певних відомостей щодо причетності особи до вчинення кримінального правопорушення особі надається можливість запросити захисника. «Закріплення» може бути виражене у вилученні (знайденні) речових доказів, отриманні свідчень (пояснень) осіб про причетність певних осіб до вчинення кримінального правопорушення. Відповідно на цей період «запрошена» особа не має жодного процесуального статусу. Та не має юридичної та моральної підтримки захисника. Після складання протоколу про затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, особа

набуває процесуального статусу затриманого, але вона практично вже не може уникнути притягнення до кримінальної відповідальності за допомогою захисника, так як основні відомості повідомлені поліції, та як правило після цього вилучається (чи встановлюється місце їх перебування) відповідні речові докази, які підтверджують причетність особи до вчинення кримінального правопорушення.

Фактично період невизначеного процесуального статусу є «вилкою», коли правоохоронний орган має можливість отримати від особи необхідні відомості, у тому числі про місце перебування (у т.ч. зберігання) речових доказів, необхідних до закріплення факту вчинення особою конкретного злочину.

За вказаним алгоритмом «розкривається» частина кримінальних правопорушень. Яка соціальна цінність такої роботи поліції? Поліція повинна працювати законними засобами та способами роботи, які передбачені законодавством. Не повинна принижуватися особа, яка може бути причетна до вчинення кримінального правопорушення, або якій відомі відомості про його вчинення. У такій спосіб також потрапляють особи, причетність яких до вчинення кримінального правопорушення, не встановлюється, але особа переносить моральні та психологічні страждання внаслідок вказаного підходу в роботі поліції. З точки зору захисту прав людини на нашу думку права потенційного правопорушника та особи, причетність якої не доказана, мають вищу ціну, ніж ціна «розкриття» кримінального правопорушення шляхом порушення законності.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: Дякую за надану відповідь.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: У мене є наступне питання. Що стосується використання саме законних засобів та способів захисту. Використовується ж Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Вона (адвокатура – прим.) діє на підставі Закону та КПК у першу чергу. У КПК є засада законності, яка вимагає всі дії здійснювати у відповідності до Закону.

Згідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права та законності. Джерелами кримінального процесуального законодавства також є спеціальні закони, які визначають діяльність суб'єктів кримінального процесу, у тому числі «Про прокуратуру», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». В Вашій запропонованій нормі лежить «бомба уповільненої дії». Виникає питання позиції клієнта по позиції адвоката, які не можуть розходитися. І чи потрібні такі пропозиції? У мене наприклад це під великим питанням.

СТОЯНОВ К.С.: Дякую за поставлене питання. Питання законності засобів та способів захисту, що використовуються захисником, неодноразово піднімалася у науковій літературі. Так, І. М. Бігунець, за результатами наукового дослідження зазначає, що на основі аналізу матеріалів практики визнано недопустимими випадки, коли недобросовісні захисники на етапі закінчення досудового розслідування спонукають підзахисних до відмови від дачі показань або дачі завідомо неправдивих показань; ухиляються від участі у процесуальних діях; нечесними прийомами ініціюють відсторонення слідчого від розслідування, зокрема шляхом оскарження законних рішень слідчого, використання масмедіа, а

також навмисно затягують стороною захисту терміну ознайомлення з матеріалами провадження. Відповідно, пропонується за необхідне визначити у КПК, що захисник зобов'язаний використовувати всі законні засоби та способи захисту, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів затриманого, підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність затриманого, підозрюваного, обвинуваченого, для чого запропоновано викласти ч. 1 ст. 47 КПК України у новій редакції, а саме:

«1. Захисник зобов'язаний використовувати всі законні засоби та способи захисту, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів затриманого, підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого».

При анкетуванні встановлено, що пропозицію визначити у КПК, що захисник зобов'язаний використовувати саме всі законні засоби та способи захисту, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів затриманого, підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність затриманого, підозрюваного, обвинуваченого (для чого запропоновано викласти ч. 1 ст. 47 КПК України у новій редакції) найбільш підтримано працівниками адвокатури – 89,7 %, також підтримали 57,5 % опитаних працівників слідчих підрозділів, підрозділів дізнання НПУ, 75,3 % працівників органів прокуратури. Але при цьому не підтримали пропозиції 18,7 % опитаних працівників слідчих підрозділів, підрозділів дізнання НПУ, 17,3 % працівників органів прокуратури та 6,9 % працівників адвокатури.

Зазначимо, що можливість використовувати всі законні засоби та способи захисту захисником буде мати подвійний характер, який виходить саме із запропонованого нами формулювання. По перше, ця діяльність, повноваження повинні бути передбачені Законом, а саме КПК, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими Законами. По друге, ця діяльність повинна бути законною, тобто не порушувати вимог нормативно-правових актів.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: Дякую за надану відповідь.

ПАЛАМАРЧУК Г.В., кандидат юридичних наук: Я стикаюсь з адвокатами. Виникає питання якості та ефективності наданих послуг. Чи торкались Ви у своїй роботі питання якості та ефективності адвокатів в частині того, що захисники будуть мати певну спеціалізацію по наданим послугам (будуть вузькопрофільні), наприклад брати участь у кримінальних провадженнях, не брати участь у цивільних. Яка Ваша позиція?

СТОЯНОВ К.С.: Дякую за поставлене питання. Питання спеціалізації завжди перебуває на порядку денному. Зрозуміло, що маючи певну спеціалізацію, адвокати зможуть надавати більш якісну правничу допомогу за принципом спеціалізації, так як мають більш широкі навички у певних галузях права. Однак це реально досягти у великих населених пунктах. В той же час необхідно визнати,

що в районних центрах та у менших населених пунктах менше адвокатів та адвокати займаються більшою кількістю напрямків адвокатської діяльності. Звичайно найбільш поширеною є діяльність у кримінальних провадженнях, але адвокати у цих населених пунктах як правило «універсальні» та надають послуги у галузях цивільного, господарського, сімейного, земельного, адміністративного права. Вони вимушені бути «багатопрофільними».

ПАЛАМАРЧУК Г.В., кандидат юридичних наук: Дякую за відповідь.

МУДРЕЦЬКА Г.В., кандидат юридичних наук, доцент: Ви пропонуєте визначити як засаду право на отримання професійної правничої допомоги та право на захист. При цьому Ви пропонуєте, що учасники кримінального провадження, а також особи, які беруть участь у кримінальному провадженні повинні мати право на отримання професійної правничої допомоги. У мене питання, як відрізнити учасників кримінального провадження від інших осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні?

СТОЯНОВ К.С.: Дякую за поставлене питання. Суть питання полягає у тому, що має місце така практика, коли особу, яка повинна бути допитана як підозрюваний, допитується (приймається пояснення) без надання їй будь-якого статусу з метою отримання необхідних відомостей та при цьому порушується права цієї особи на захист.

Вже наводився приклад особи, правовий статус якої не визначений певний час. Наприклад особа, яка вимушена перебувати біля працівника поліції та запрошується ним до відділу поліції «для з'ясування обставин». Такі особи повинні мати право на отримання професійної правничої допомоги.

МУДРЕЦЬКА Г.В., кандидат юридичних наук, доцент: Дякую за відповідь.

ТАРАСЕНКО В.Є., доктор юридичних наук, професор: Костянтин Степановичу, в цілому багатий теоретичний матеріал. Багато аналізу нормативних актів. Багато прикладів досвіду Європейських країн, ЄСПЛ, Концепції захисту прав та свобод. Але ми зібралися упорядкувати, щоб воно було складено для розгляду спеціалізованої вченої ради. У мене є питання до третього розділу. Пропонується його змінити, доповнимо. Або в контексті європейський стандартів, або в світі рішень ЄСПЛ. Або євроатлантичного процесу. Потрібно надати йому важливість, доповнити цей підрозділ. В процесі чого воно важливе? Тому що Україна інтегрується. Потрібно два слова сказати, додати в третьому розділі. На 2020-24 рік нічого не має, не вказано про напрямки наукового дослідження. На 2024 рік не має. Це називається зв'язок з програмами, планами, темами.

СТОЯНОВ К.С.: Дякую за рекомендацію, вона буде врахована у подальшій роботі.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: Наявність у заявника представника уявляється мені дискусійним. Це звичайно моя думка. Яка Ваша думка?

СТОЯНОВ К.С.: Дякую за питання. Ми вважаємо, що заявник є одним з найбільш незахищених учасників кримінального провадження, який не в повній мірі захищений державою в особі осіб, уповноважених на прийняття заяви, організацію реагування на неї та прийняття процесуального рішення. Для посилення правової позиції заявника пропонується наділити його представником з

наданням йому відповідних повноважень, які він може використовувати для сприяння заявнику.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: Дякую за надану відповідь.

Після відповідей на запитання слово було надано науковому керівнику доктору юридичних наук, професору Крикуну В.В., який дав оцінку дисертанту та охарактеризував Стоянова Костянтина Степановича, як людину грамотну, з науковим мисленням, досвідчену, практичний працівник, цілеспрямовану та ініціативну. Здобувач зумів використати свій творчий потенціал і досить ґрунтовно та досконало виконав наукове дослідження.

Завдання, які поставив перед собою Костянтин Степанович, він їх послідовно розкрив в дисертації, надав слушні висновки, також в роботі є належна емпірична база, використано велику кількість статистики. Пропозиції цікаві, заслуговують на увагу та зможуть вплинути на рівень захисту, представництва учасників кримінального провадження.

Стоянов К.С. сформувався як науковець, його дисертаційне дослідження «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні», представлене на публічній презентації є завершеною працею, яке має суттєве значення для вітчизняної юридичної науки, а його автор готовий до атестації здобувача ступеня доктора філософії.

Науковий керівник подякував всім присутнім за підтримку наукового дослідження і здобувача.

Під час наукової дискусії учасниками публічної презентації надано свої думки і міркування, щодо представленого на розгляд дослідження.

КОРНІЄНКО М.В. доктор юридичних наук, професор: Костянтин Степанович виходить на захист, маючи належним чином виконану роботу. Не дивлячись на події в країні дуже позитивно, що наука продовжує розвиватися, а здобувачі готувати дослідження та виходити на захист. Тема дисертації Стоянова Костянтина Степановича є актуальною зараз і не втратить своєї актуальності і в звичайний час. Я підтримую роботу та бажаю Вам успіху.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: Вам доцільно переглянути окремі аспекти роботи, на які сьогодні звернули вашу увагу, задля того, щоби вони відповідали сьогоденній практиці, чинним нормам КПК України та сучасним науковим позиціям, які висвітлені у доктрині кримінального процесу.

МУДРЕЦЬКА Г.В., кандидат юридичних наук, доцент: Тема мені сподобалася, зміст роботи розкритий. В той же час, за наявності такої можливості, було б цікаво, щоб Ви додатково більш детально опрацювали роботи, в яких аналізувалася участь свідка. Питання участі свідка потрібно проаналізувати більш ґрунтовно. Також раджу вам видати монографію.

СМОКОВ С.М., кандидат юридичних наук, професор: Тема наукової роботи актуальна, якщо будуть впроваджені зміни до законодавства, які запропоновані у роботі, це збільшить процесуальні можливості захисту, представництва учасників кримінального провадження, покращить процесуальне становище потерпілих. Я підтримую роботу та бажаю успіхів Костянтину Степановичу.

ЛІСНІЧЕНКО Д.В., кандидат юридичних наук, доцент: Актуальність роботи

сумнівів не викликає, новизна в роботі є, висновки – слушні, всі формальні умови дотримано, підтримую Вас і Вашу роботу бажаю успіху.

ТАРАСЕНКО В.Є., доктор юридичних наук, професор: Робота заслуговує на увагу та підтримку.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Обґрунтування дослідження. З дня прийняття у 2012 році за період його чинності КПК України змінювався більше, ніж 120-ю законами, ці зміни торкнулися більшості його положень. При цьому інститути захисту та представництва змінювалися більше, ніж 10-ю законами (на 10 січня 2024 року), що свідчить про активний розвиток цих інститутів, їх важливість в кримінальному процесуальному праві. Процес удосконалення триває надалі, оскільки залишаються окремі напрями вказаної процесуальної діяльності, що потребують подальшого унормування. Одним із невирішених питань у КПК України є необхідність вдосконалення процесуальних можливостей для надання професійної правничої допомоги.

Саме відсутність належних процесуальних можливостей для надання професійної правничої допомоги потерпілому, у тому числі неповнолітньому потерпілому, заявнику, свідку під час кримінального провадження у рамках чинного КПК України та необхідністю втілення пропозицій обґрунтовується своєчасність, актуальність, а також наукове та практичне значення дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дослідження також пояснюється і тим, що в теперішній час стан протидії злочинності в Україні недостатній, що в свою чергу негативно впливає на розбудову демократичної, правової держави. Вдосконалення інститутів захисту та представництва у кримінальному провадженні надасть більші можливості для виконання завдань кримінального провадження, особливо в період триваючої широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України.

У зв'язку з цим постає досить важливе питання доступності та якості надання професійної правничої допомоги учасникам кримінального провадження, надання учасникам кримінального провадження додаткових прав та можливостей обрання захисників та представників не тільки серед адвокатів, але й серед інших фахівців у галузі права.

Окремі питаннями захисту та представництва у кримінальному провадженні досліджувались у роботах Ю. П. Аленіна, А. М. Бірюкова, Т. В. Варфоломеевої, В. І. Галагана, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренка, Ю. М. Грошевого, Я. П. Зейкана, О. В. Капліної, О. П. Кучинської, Л. М. Лобойка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Т. Маляренка, О. Р. Михайленка, В. Т. Нора, Д. П. Письменного, М. А. Погорецького, М. С. Строговича, В. М. Тертишника, Л. Д. Удалової, О. Г. Шило, М. Є. Шумила, О. Г. Яновської та інших.

Деякі питання досліджуваної проблематики розглядалися у дисертаціях таких учених як: Н. М. Обрізан «Захисник як суб'єкт доказування в кримінальному процесі» (Київ, 2008 р.); В. Г. Андрусів «Участь адвоката-захисника в суді першої інстанції у кримінальному процесі України» (Київ, 2010 р.); Н. В. Борзих «Діяльність захисника щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного та обвинуваченого в кримінальному процесі України» (Дніпропетровськ, 2010 р.); М. А. Бойкова «Відшкодування шкоди в кримінальному провадженні шляхом подачі цивільного позову адвокатом» (Київ, 2015 р.); О. В. Малахова «Реалізація інституту сприяння захисту у кримінально-процесуальному доказуванні» (Одеса, 2016 р.); О. В. Фараон «Повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення» (Київ, 2016 р.); Н. М. Бакаянова «Функціональні та організаційні основи адвокатури України» (Одеса, 2017 р.); І. В. Дубівка «Діяльність адвоката в стадії досудового розслідування» (Київ, 2017 р.); А. М. Бірюкова «Правовий статус адвоката і адвокатури: вітчизняна модель у контексті процесів глобалізації» (Київ, 2018 р.); О. В. Гунченко «Діяльність захисника при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» (Кривий Ріг, 2019 р.); І. М. Бігунець «Повноваження захисника на досудовому розслідуванні» (Київ, 2020 р.); Т. Ю. Демчина «Організаційно-правові засади реалізації принципу незалежності адвокатури» (Харків, 2020 р.); О. В. Дудко «Помилки адвоката в кримінальному провадженні» (Київ, 2020 р.); О. В. Кучер «Участь захисника у кримінальних провадженнях про злочини у сфері службової діяльності» (Харків, 2021 р.); М. В. Харітонова «Свідок як суб'єкт кримінального провадження» (Одеса, 2022 р.); Р. О. Ємельянов «Адвокат-представник потерпілого у кримінальному процесі» (Кропивницький, 2023 р.).

Окремі питання питаннями захисту та представництва у кримінальному провадженні розглядалися у дисертаціях наступних вчених: В. Т. Маляренко «Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: теорія, історія і практика» (Харків, 2005 р.); О. В. Белькова «Правовий статус свідка в кримінальному процесі України» (Харків, 2005 р.); Л. Б. Ісмаїлова «Процесуальні та етико-психологічні питання забезпечення рівності сторін в кримінальному судочинстві України» (Київ, 2007 р.); Т. І. Панасюк «Захист свідків та потерпілих у кримінальному процесі України» (Київ, 2009 р.); О. П. Кучинська «Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників» (Київ, 2013 р.); І. В. Гловюк «Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації» (Одеса, 2015 р.); Ю. І. Лозинська «Достовірність показань свідка та її з'ясування у кримінальному провадженні» (Львів, 2018 р.); Г. В. Денисенко «Імунітет свідка у кримінальному провадженні: порівняльно-правовий аспект» (Київ, 2020 р.); Т. О. Закревська «Процесуальний статус свідка у кримінальному процесі України» (Маріуполь, 2021 р.).

Високо оцінюючи науковий рівень цих праць, необхідно зазначити, що ці вчені, здебільшого, розглядали окремі питання із діяльністю захисника та представника у кримінальному провадженні в рамках чинного КПК. Автором доведено, що необхідно переглянути існуючу концепцію участі захисника та

представника у кримінальному провадженні, критично підійти до такого явища, як монополізація адвокатури та запропонувати участь у кримінальному процесі як захисників та представників крім адвокатів також інших фахівців у галузі права. Саму діяльність щодо надання правової допомоги, потрібно трансформувати в рамках КПК в діяльність по наданню професійної правничої допомоги, що відповідає положенням Конституції України. При цьому потребує вдосконалення діяльність з надання професійної правничої допомоги потерпілому, у тому числі неповнолітнього для вирівнювання його процесуальних можливостей з процесуальними можливостями підозрюваного, обвинуваченого. Також потребує регламентації у КПК надання вказаної допомоги заявнику, в тому числі безоплатно за рахунок держави. Є необхідним вдосконалення можливостей надання професійної правничої допомоги також й свідку в окремих випадках.

Грунтовні наукові дослідження, які б враховували вказані проблеми інститутів захисту та представництва та пропонували сукупність пропозицій щодо змін законодавства, відсутні. Такий стан негативно впливає на законодавчу та правозастосовну практику, а тому ці обставини зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, засвідчуючи її обґрунтованість та актуальність.

Саме відсутність належних процесуальних можливостей для надання професійної правничої допомоги потерпілому, у тому числі неповнолітньому потерпілому, заявнику, свідку під час кримінального провадження у рамках чинного КПК України та необхідністю втілення пропозицій обґрунтовується своєчасність, актуальність, а також наукове та практичне значення дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дисертації відповідає Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126); Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 років (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454).

Роботу виконано в межах науково-дослідної теми Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів в державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773), та загально-кафедральної теми кафедри кримінального процесу: «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (державний реєстраційний номер 0121U109271). Обраний напрям відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Одеського

державного університету внутрішніх справ 29 вересня 2022 року, протокол № 1, уточнена 26 вересня 2023 року, протокол № 2.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. *Метою* дисертації є комплексний науковий аналіз проблем, пов'язаних із участю захисника та представника як учасників кримінального провадження у досудовому розслідуванні та формулювання на його основі науково обґрунтованих практичних і методичних рекомендацій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства і практики його застосування. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити історичний генезис і розвиток інститутів захисту та представництва у кримінальному процесі на території України;
- розкрити міжнародно-правові стандарти захисту та представництва у кримінальному провадженні;
- розглянути забезпечення права на отримання правничої допомоги та права на захист у кримінальному провадженні;
- визначити загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні;
- з'ясувати діяльність захисника у досудовому розслідуванні;
- запропонувати шляхи вдосконалення процесуального статусу захисника у досудовому розслідуванні;
- визначити участь представника потерпілого у досудовому розслідуванні;
- запропонувати шляхи забезпечення надання професійної правничої допомоги заявнику та свідку у досудовому розслідуванні;
- запропонувати зміни та доповнення до КПК для вдосконалення функціонування захисту та представництва у кримінальному процесі.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають у зв'язку з участю захисника та представника у досудовому розслідуванні.

Предмет дослідження – захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є *діалектико-матеріалістичний* метод, що сприяв розумінню об'єкта дослідження щодо поєднання потреб наукових досліджень та практики діяльності адвокатури, правоохоронних органів та суду. У дослідженні застосовувалися спеціально-правові методи, зокрема: формально-логічний – для вивчення понять «адвокат», «захисник», «представник», «захист», «представництво», аналізу конструкцій деяких норм чинного законодавства України, обґрунтування висновків і пропозицій за темою дослідження (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *історико-правовий* (для вивчення генезису і розвитку інститутів захисту та представництва у кримінальному процесі, – у підрозділі 1.1); *юридичного аналізу* (для усвідомлення змісту норм національних правових актів щодо захисту та представництва – у підрозділах 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *порівняльно-правовий* – для з'ясування особливостей функціонування інститутів захисту та представництва у кримінальному процесі в Україні та в інших

державних (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *соціологічний* – для отримання емпіричних даних, зокрема для опитування за розробленими анкетами 905 працівників слідчих підрозділів, підрозділів дізнання органів Національної поліції, 150 працівників органів прокуратури, 29 працівників адвокатури (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *статистичний* – для узагальнення результатів опитування практичних працівників, а також судової практики (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *прогнозування* – для розроблення пропозицій щодо чинного кримінального процесуального законодавства (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2);

Емпіричну базу дослідження становлять дані, отримані при узагальненні результати анкетування 905 працівників слідчих підрозділів, підрозділів дізнання ГУНП в Дніпропетровській області, ГУНП у Львівській області, ГУНП в Одеській області, ГУНП в Тернопільській області, 150 працівників органів прокуратури, 29 працівників адвокатури. Також опрацьовані дані статистичної звітності Генеральної прокуратури України, Офісу Генерального прокурора за 2020-2023 р.р., судові рішення, внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень. Поряд з цим дисертант використовував особистий досвід роботи у адвокатурі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові результати щодо участі захисника та представника у кримінальному провадженні. До найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну, слід віднести такі:

уперше:

- запропоновано з метою покращання процесуального статусу потерпілого зобов'язати дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд оцінити наявність обставин, які дають підстави вважати, що потерпіла фізична особа потребує особливого ставлення та захисту у кримінальному провадженні, у тому числі неповнолітнього потерпілого;

- запропоновано визначення випадків обов'язкової участі представника потерпілого та порядок забезпечення участі вказаного представника дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом;

- доведено необхідність визначення повноважень представника заявника, його процесуальні права як учасника кримінального провадження.

- розроблені нормативні положення щодо внесення до КПК змін та доповнень для вдосконалення інститутів захисту та представництва у кримінальному процесі, у тому числі доповнення КПК України новою статтею, а саме ст. 63-1 «Представник заявника».

удосконалено:

- зміст засади кримінального провадження, яку пропонується визначити у ст. 20 КПК, як засаду забезпечення права на отримання професійної правничої допомоги та права на захист, у тому числі за рахунок держави;

- зміст діяльності захисника в частині використання всіх законних засоби та способи захисту, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів затриманого, підозрюваного, обвинуваченого, для чого запропоновано викласти ч. 1 ст. 47 КПК України у новій редакції;

- процесуальні повноваження захисника щодо можливості клопотати про відкладення проведення процесуальних дій за участю особи, яку він захищає та захисника, на строк до трьох діб, з метою ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

дістало подальшого розвитку:

- права потерпілого на обов'язкову участь представника безоплатно за рахунок держави у визначених випадках;

- визначення поняття захисника у кримінальному провадженні.

- права затриманого щодо його забезпечення правничою допомогою та захистом, для чого запропоновано викласти ст. 20 КПК у відповідності до положень ст. 29 Конституції України;

- регламентація прав свідка та його захисника при наданні правничої допомоги під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій, у разі якщо з характеру і змісту питань впливає, що свідок має допитуватися як підозрюваний.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані наукові результати дисертаційного дослідження використовуються та можуть бути запроваджені у:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки та вирішення проблем інститутів захисту та представництва у кримінальному провадженні (акт впровадження в науково-дослідну діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 05 січня 2024 року);

- *законотворчій діяльності* – при внесенні доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства України;

- *навчальному процесі* – при проведенні занять за відповідними темами з навчальної дисципліни «Кримінальний процес» (акт впровадження в навчальний процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 12 січня 2024 року);

- *практичній діяльності* – рекомендації з питань діяльності захисника та представника впроваджено в практичну діяльність адвокатів Південно-Української Міжнародної колегії адвокатів (акт впровадження в практичну діяльність від 25 січня 2024 року).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювались на кафедрі кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ. Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені та доповідалися на п'яти міжнародних, всеукраїнських та відомчих науково-практичних конференціях, круглому столі: «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 2023 р.); «Захист прав дитини в умовах військової агресії» (м. Одеса, 2023 р.); «Актуальні аспекти криміналістичного та психологічного забезпечення правоохоронної діяльності» (м. Одеса, 2023 р.); «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» (м. Одеса, 2023 р.); «Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України» (м. Київ, 2023 р.).

Структура дисертації складається з анотації-вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (206 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 328 сторінок, з яких основного тексту 211 сторінок.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ:

наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Стоянов К. С. Про співвідношення права мати захисника неповнолітнім підозрюваним, обвинуваченим з правом мати представника неповнолітнім потерпілим : *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 2. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/865c6bb3-94ad-42c8-951a-d38ae6ba69d9/content> (дата звернення: 05.01.2024).

2. Стоянов К. С. Участь захисника у спростуванні підозри на стадії досудового розслідування : *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. № 29. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/29/51.pdf> (дата звернення: 05.01.2024).

3. Стоянов К. С. Про окремі питання розвитку інститутів захисту та представництва у кримінальному провадженні : *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2023/94.pdf (дата звернення: 05.01.2024).

4. Стоянов К. С. Міжнародно-правові положення захисту та представництва у кримінальному провадженні : *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*. 2023. № 4. URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/801/788> (дата звернення: 05.01.2024).

5. Стоянов К. С. Про окремі проблемні питання участі захисника у кримінальному провадженні : *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. № 4. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v4_2023/24.pdf (дата звернення: 05.01.2024).

Наукові публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

1. Стоянов К. С. Щодо окремих питань становлення інституту участі захисника у кримінальному провадженні (IX–XVI СТ.). *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 232–236.

2. Стоянов К. С. Щодо окремих питань співвідношення прав мати захисника неповнолітнім підозрюваним, обвинуваченим з правом мати представника неповнолітнім потерпілим. *Захист прав дитини в умовах військової агресії* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 23 черв. 2023 р. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 255–259. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/5528> (дата звернення: 05.01.2024).

3. Стоянов К. С. Розвиток інститутів захисту та представництва у кримінальному провадженні. *Актуальні аспекти криміналістичного та психологічного забезпечення правоохоронної діяльності* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 06 жовт. 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 166–172.

4. Стоянов К. С. Окремі питання участі захисника у спростуванні підозри у стадії досудового розслідування. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., 13 жовт. 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 104–107.

5. Стоянов К. С. Звуження кола осіб, які можуть бути захисниками у кримінальному провадженні : прогрес чи проблема? *Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України* : матеріали кругл. столу, 27 жовт. 2023 р. Київ : НАВСУ, 2023. С. 329–333. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/7c1609ec-b4e0-4d61-abe7-8c61afd17ba2/content> (дата звернення: 05.01.2024).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно, з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті публічної презентації наукових результатів дисертації Стоянова К.С. і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Стоянова Костянтина Степановича** на тему: «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Стоянова К.С. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Стоянова К.С. на тему: «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Головуюча на засіданні
кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету
внутрішніх справ МВС України
доктор юридичних наук, професор

Ганна ТЕТЕРЯТНИК